

AUTORITETI KOSOVAR I KONKURENCËS
AUTORITET KOSOVA ZA KONKURENCIJU
KOSOVO COMPETITION AUTHORITY

RËNDËSIA E KONKURENCËS PËR EKONOMINË E KOSOVËS

SIGURIMI I PËRFITIMEVE NGA
KONKURRENCA E DREJTË

1

Autoriteti Kosovar i Konkurrencës
Autoritet Kosova za Konkurenciju
Kosovo Competition Authority

**SIGURIMI I PËRFITIMEVE NGA
KONKURRENCA E DREJTË**
(Broshura Nr.1)

RËNDËSIA E KONKURRENCËS PËR EKONOMINË E KOSOVËS

“...konkurrenca e drejtë është forma më e mirë e mbrojtjes së konsumatorit, andaj kjo bëhet duke i luftuar në mënyrë efektive kartelet dhe praktikat e bashkërenduara të ndërmarrjeve në treg. Institucioni ynë synon që të promovojë konkurrencën e drejtë dhe të sigurojë çmime më të ulëta dhe zgjedhje më të shumta për konsumatorët. Në një mjedis konkurrues, mundësohet një zhvillim ekonomik më i qëndrueshëm. Konkurrenca po ashtu nxit inovacionin, prandaj ndërmarrjet që janë në gjendje të konkurrojnë mund të krijojnë dhe sigurojnë vende të reja dhe të qëndrueshme të punës”. (Strategjia e Autoritetit Kosovar të Konkurrencës 2020-2023).

Konkurrenca dhe mbrojtja e saj

Në një ekonomi tregu, konsumatori është ai, më shumë sesa Shteti (apo edhe kompania e prodhimit), i cili konsiderohet se dikton se çfarë mallrash dhe shërbimesh ofrohen. Kështu, kërkesa e konsumatorit drejton prodhimin në ekonominë e tregut. Ky është parimi themelor i "sovrانيتit të konsumatorit". Sidoqoftë, edhe nëse ky parim zbatohet plotësisht në praktikë, një ekonomi tregu në përgjithësi nuk do të eliminojë të gjitha jo-efikasitetet sepse dështimet e tregut, siç është ushtrimi i padrejtë i fuqisë së tregut, përsëri mund të shkaktojnë shtrembërime të cilat ndikojnë në efikasitetin e tregjeve dhe përgjigjen optimale ndaj kërkesave të konsumatorit.

Kështu, ligji dhe politika e konkurrencës janë të nevojshme për të adresuar çdo sjellje dëmtuese të tregut të kompanive, duke përmirësuar kështu efikasitetin e tregut dhe rritjen e përfitimeve të ekonomisë së tregut për konsumatorët. Sidoqoftë, ligji i konkurrencës nuk është hartuar si një super-politikë për të garantuar mirëqenien e secilit segment të ekonomisë, as nuk kërkon të detyrojë ose stimulojë kompanitë të sillen për të promovuar mirëqenien ekonomike. Qëllimi i tij, shumë thjesht, është të rregullojë (dhe të eliminojë në mënyrë ideale) sjelljen anti-konkurruese në treg.

Në BE, besimi në treg fuqimisht është vendosur si politikë e BE-së dhe BE-ja operon me një sistem të centralizuar për vendosjen e rregullave të konkurrencës të nevojshme për funksionimin e tregut të brendshëm¹. Prandaj, sistemi i vendosur nga Traktati për Funksionimin e Bashkimit Evropian (TFEU) parashikon tre rregulla themelore mbi sjelljen e kompanive në mënyrë që të mbrojnë konkurrencën:

- ndalimi i kompanive për të hyrë në marrëveshje të cilat në fakt ose potencialisht kufizojnë konkurrencën (p.sh. një kartel për fiksimin e çmimeve);
- Ndalimi i kompanive dominuese nga dëmtimi i procesit konkurrues duke abuzuar me pozicionin e tyre të fortë në treg dhe
- ndalimin e bashkimeve (të cilat normalisht krijojnë kompani më të forta) që mund të dëmtojnë konkurrencën.

Rregullat, kryesisht, zbatohen nga Komisioni Evropian në bashkëpunim me autoritetet kombëtare të konkurrencës të Shteteve Anëtare të BE dhe gjykatat e tyre kombëtare. Drejtoria e Përgjithshme e Konkurrencës e Komisionit Evropian është përgjegjëse për detyrat operacionale të politikës së konkurrencës në nivelin e BE dhe veprimi i BE mbikëqyret nga Gjykatat Evropiane.

TFEU gjithashtu imponon një numër detyrimesh për Shtetet Anëtare për të zvogëluar pengesat në tregti, të cilat plotësojnë politikën e konkurrencës në lidhje me operacionet e tregut të Brendshëm të BE-së.

¹ Traktati për Funksionimin e Bashkimit Evropian (TFEU), neni 3 (1) (b).

Ligji dhe Politika e Konkurrencës

Është e vështirë të japësh një përkufizim të 'konkurrencës' i cili do të pranohej botërisht ose të përcaktojë një deklaratë përgjithësisht të pranueshme të arsyeve për të pasur një ligj konkurrence². Sidoqoftë, koncepti themelor është mirëmbajtja ose përmirësimi i kushteve të rivalitetit tregtar midis kompanive, në treg, duke u përpjekur të kënaqin nevojat e konsumatorit.

Ligjet e konkurrencës dhe mënyra e tyre e zbatimit (politika e konkurrencës) pasqyrojnë një vizion të veçantë të asaj që ligji i konkurrencës është hartuar të bëjë. Nga një perspektivë politike, ligji i konkurrencës mund të shihet përgjithësisht si promovim i mirëqenies ekonomike (duke siguruar që kompanitë sillen në një mënyrë që minimizon kostot dhe maksimizon përfitimet që konsumatorët mund të marrin nga burimet e pakta që janë në dispozicion - në terma ekonomikë: ndjekja e efikasitetit produktiv, dinamik dhe alokues). Është po aq edhe e qartë që ligji i konkurrencës gjithashtu kontribuon në politikat e tjera ekonomike p.sh. promovimi i lirisë ekonomike, ruajtja dhe krijimi i vendeve të punës, lehtësimi i ristrukturimit, mbrojtja e ndërmarrjeve të vogla dhe të mesme, ruajtja e mjedisit, zbutja e varfërisë, etj. Kështu, politika e konkurrencës mund të kontribuojë në shumë politika të tjera qeveritare (ndonjëherë referuar si "qëllimet e interesit publik" të politikës së konkurrencës).

Meqenëse ligji i konkurrencës zakonisht bazohet në teori ekonomike, është e dobishme gjithashtu të theksohet se disa ekonomistë marrin një qasje strukturore dhe sugjerojnë që, sa më pak kompani të ketë në një industri të veçantë, aq më shumë ka gjasa të ketë dështime në treg dhe kështu kërcënimet ndaj tregjeve konkurruese. Mbi këtë bazë, një monopol mund të shihet se pengon arritjen e shumicës së qëllimeve të politikave që mund të lidhen me ligjin e konkurrencës. Në mënyrë të barabartë, një treg me shumë blerës dhe shumë shitës zakonisht mund të konsiderohet se operon në një mënyrë që ka të ngjarë të garantojë

² Lidhur me këtë shih: Giorgio Monti: *Ligji konkurrues i BE*, Cambridge University Press, 2007.

mirëqenien e konsumatorëve. Në ekstremin tjetër janë ata ekonomistë (zakonisht të referuar si "Shkolla e Çikagos"), të cilët marrin një këndvështrim më pak përcaktues; duke argumentuar se struktura e një industrie është e pamjaftueshme për të parashikuar nëse kompanitë po veprojnë për të promovuar qëllimet e ligjit të konkurrencës. Mbi këtë bazë, ekonomistët e shkollës së Çikagos sugjerojnë që tiparet e tjera të tregut duhet të shqyrtohen për të parë nëse ka presione që shërbejnë për të disiplinuar kompanitë e tjera. Për shembull, një monopolist në një treg ku hyrja e mundshme nga të tjerët është e lehtë nuk do të rrisë çmimet nga frika e humbjes së pozitës së tij dominuese ndaj konkurrentëve të tjerë. Kështu, edhe një kompani e madhe mund të mos paraqesë rrezik konkurrence për konsumatorët kur ka hyrje të mundshme ti cilat janë në gjendje ta disjelojnë atë nëse ndalet në plotësimin e interesave të konsumatorëve. Ndryshimi, në përputhje me rrethanat, është se qasja strukturore do të këshillonte zbatimin e ligjit më agresiv të konkurrencës sesa qasja e Shkollës së Çikagos, e cila vendos besim më të madh në vetë-zgjidhjen e problemeve nga vetë tregjet.

Përveç politikave dhe ekonomive të ligjit dhe politikës së konkurrencës, qasja institucionale gjithashtu ndikon në vendimet e marra. Metoda më e zakonshme për zbatimin e ligjit të konkurrencës është përmes një sistemi të kontrollit administrativ nga një agjenci (p.sh. përmes Komisionit Evropian në BE, autoriteteve kombëtare të konkurrencës në Shtetet Anëtare të BE-së dhe shteteve jo-anëtare dhe Departamenti i Drejtësisë dhe Komisioni Federal i Tregtisë në SHBA). Përbërja dhe kompetencat e agjencive të konkurrencës mund të hartohen për të arritur llojet e qëllimeve që ligji i konkurrencës kërkon të arrijë - nëse ligji i konkurrencës i shërben vetëm qëllimit të mirëqenies së konsumatorit, atëherë është e përshtatshme një agjenci e pavarur nga ndikimi qeveritar.

Në të drejtën ndërkombëtare, përkrahësit e ligjit dhe politikës së përafruar të konkurrencës e shohin këtë si një mjet për të promovuar tregtinë e lirë, përveç efikasitetit dhe përfitimeve të

konsumatorit që do të nxirren në tregjet kombëtare. Argumenti i tregtisë së lirë ka të bëjë me pengesat për hyrjen në treg të kompanive të reja konkurruese. E thënë thjesht, nëse ligji dhe politika e konkurrencës p.sh. në Kosovë mund të sigurojë barriera të ulëta për hyrjen e kompanive të reja, atëherë lehtësohen importuesit (p.sh. nga BE). Në një mënyrë të ngjashme, një politikë e suksesshme e konkurrencës e BE-së do të lejojë eksportuesit e Kosovës të krijojnë dhe të konkurrojnë në gjithë tregun e vetëm të BE-së.

Brenda vetë BE-së, ky mendim dhe ideja për të siguruar një Treg të Vetëm të BE-së për mallra dhe shërbime, pa diskriminim përtej kufijve kombëtarë, mbështet idenë se Ligji dhe Politika e Konkurrencës e BE-së janë të dobishme në arritjen e integritit të tregut:

“Do të ishte e gabuar të mendohej për politikën e konkurrencës [BE] thjesht si një instrument i krijuar për të sjellë ndryshime strukturore. Përkundrazi, promovimi i "konkurrencës" si një proces dhe një sistem ekonomik është pandashme i ndërthurur me qëllimin e integritit të tregut [dhe kjo] krijon një formë të ligjit të konkurrencës e cila nuk përshtatet me ndonjë shkollë të veçantë të analizës ekonomike të përdorur në juridiksionet³”.

Kjo logjikë e veçantë mbështet gjithashtu angazhimet e politikës së konkurrencës të Kosovës karshi Bashkimit Evropian. Këto zotime aktualisht janë elaboruar në Marrëveshjen e Stabilizim-Asociimit BE-Kosovë të vitit 2016 dhe kanë ndikuar në mënyrë të konsiderueshme në Ligjin e Kosovës për Mbrojtjen e Konkurrencës (i ndryshuar). Aktualisht, Kosova po lëviz në mënyrë progresive drejt zbatimit të plotë të ligjeve dhe praktikave të BE-së në lidhje me rregullimin e konkurrencës në Kosovë - dhe kjo po sjell përfitime reale për Kosovën.

³ Leon Brittan: "Politika Evropiane e Konkurrencës - Mbajtja e nivelit të fushës së lojës", Brasseys, Londër, 1992.

Përfitimet për Kosovën

Në veçanti, funksionimi i një sistemi kombëtar të ligjit dhe politikës së konkurrencës në Kosovë në përputhje me standardet e BE-së është i mirë për Kosovën, sepse:

- 1) do të ndihmojë për të siguruar një **ekonomi tregu plotësisht funksionale** në vend - një element themelor i kritereve të BE-së të Kopenhagës për integrimin në BE - duke forcuar besueshmërinë e gatishmërisë së vendit për të vazhduar në një rrugë të integritit në BE.
- 2) do të arrijë **përfitime të rëndësishme për Biznesin dhe Konsumatorin** - Përafrimi sa më i plotë me ligjin dhe politikën e BE-së në fushën e konkurrencës siguron që mjedisi i biznesit në Kosovë të jetë i drejtë dhe efikas në aspektin ekonomik. Bizneset duhet të lejohen të hyjnë, të dalin dhe të garojnë në tregjet pa kufizime të padrejta që vijnë nga sjelljet e biznesit të tjerëve. Në fund të fundit, dhe duke iu referuar veçanërisht zgjedhjes, çmimit dhe cilësisë, konsumatorët e Kosovës (d.m.th. çdo qytetar në vend) duhet të përfitojnë nga progresi i suksesshëm në këtë proces.
- 3) do të avancojë arritjen e **përfitimeve të veçanta tregtare** - Në të drejtën ndërkombëtare, ligji dhe politika e përafrimit të konkurrencës mund të shihen si një mjet për të promovuar tregtinë e lirë në shtesë ndaj efikasitetit dhe përfitimeve të konsumatorit që do të nxirren në tregjet kombëtare. Argumenti i tregtisë së lirë ka të bëjë me pengesat për hyrjen në treg të kompanive të reja konkurruese. Prandaj, nëse ligji dhe politika e konkurrencës në Kosovë mund të sigurojnë pengesa të ulëta për hyrjen e kompanive të reja, atëherë lehtësohen importuesit (p.sh. nga BE). Në një mënyrë të ngjashme, një politikë reciproke e suksesshme e konkurrencës nga BE lejon eksportuesit e Kosovës të vendosin dhe të konkurrojnë në të gjithë tregun e BE-së. Për më tepër, përafrimi më i plotë me ligjin dhe politikën e BE-së në fushën e

konkurrencës rrit pozicionin dhe reputacionin e Kosovës si një partner tregtar me BE-në dhe më gjerë.

- 4) do të ndihmojë në përmbushjen e **përkushtimeve ndërkombëtare** të marra përsipër nga Kosova në lidhje me reformat e tregut dhe sigurimin e konkurrencës së ndershme dhe të fuqishme në Kosovë⁴.

Pyetjet e shpeshta

Çfarë është konkurrenca e ndershme në treg? A ka konkurrencë të ndershme në Tregun e Kosovës?

Një treg konkurrues është shtylla kurrizore e çdo vendi, përfshirë ekonominë e Kosovës. Konsumatorët përfitojnë nga konkurrenca sepse i mban çmimet të ulëta dhe siguron që tregu të ofrojë zgjedhje domethënëse.

Cilat janë llojet e shkeljeve të konkurrencës?

Biznesi mund të zvogëlojë konkurrencën me anë të llojeve të ndryshme të marrëveshjeve anti-konkurruese ndërmjet tyre (p.sh. fiksimi i çmimeve), formimi i karteleve (kufizimi i hyrjes në treg të të tjerëve), abuzimet me pozitat dominuese (krijimi i më shumë monopoleve ose detyrimi i konkurrencave) dhe bashkimet dhe përqendrimit e kompanive që forcojnë padrejtësisht fuqinë tashmë të fortë të tregut.

Pse na duhet konkurrenca dhe politikat e konkurrencës?

Politika e konkurrencës ka të bëjë me zbatimin e rregullave për t'u siguruar që bizneset dhe kompanitë të konkurrojnë ndershëm me njëri-tjetrin. Kjo inkurajon ndërmarrësinë dhe efikasitetin, krijon një zgjedhje më të gjerë për konsumatorët dhe ndihmon në uljen e çmimeve dhe përmirësimin e cilësisë.

⁴ Përfshihet në nenet 74 deri 76 të Marrëveshjes së Stabilizim-Asociimit BE/Kosovë, nenet 18 dhe 19 të Traktatit të Komunitetit të Energjisë dhe nenet 19 deri 21 të Marrëveshjes së Tregtisë së Lirë të Evropës Qendrore (CEFTA).

Pse është e rëndësishme politika e konkurrencës për konsumatorët?

- *Çmime të ulëta për të gjithë:* mënyra më e thjeshtë për një kompani për të fituar një pjesë të madhe të tregut është të ofrojë një çmim më të mirë. Në një treg konkurrues, çmimet shtyhen poshtë. Kjo jo vetëm që është e mirë për konsumatorët - kur më shumë njerëz kanë mundësi të blejnë produkte - gjithashtu inkurajon bizneset për të prodhuar dhe rrit ekonominë në përgjithësi.
- *Cilësi më e mirë:* Konkurrenca gjithashtu nxit bizneset për të përmirësuar cilësinë e mallrave dhe shërbimeve që ata shesin - për të tërhequr më shumë klientë dhe për të zgjeruar pjesën e tyre të tregut. Cilësia mund të nënkuptojë gjëra të ndryshme: produkte që zgjasin më shumë ose punojnë më mirë, mbështetje më të mirë teknike pas shitjes ose shërbim më miqësor dhe më të mirë.
- *Më shumë zgjedhje:* Në një treg konkurrues, bizneset përpiqen t'i bëjnë produktet e tyre të ndryshme nga pjesa tjetër. Si rezultat, konkurrenca gjeneron zgjedhje më të madhe në mënyrë që konsumatorët të zgjedhin produktin që ofron vlerën më të mirë për para.
- *Inovacioni:* Për të ofruar këtë zgjedhje, dhe për të prodhuar produkte më të mira, bizneset duhet të jenë inovative - në konceptet e tyre të produkteve, dizajnit, teknikave të prodhimit, shërbimeve etj.

Informacione të mëtejshme

Për informacione të mëtejshme, shihni broshurat e tjera në serinë e AKK-së ***“Sigurimi i përfitimeve nga Konkurrenca e Drejtë”*** dhe vizitoni faqen tonë në internet: <https://ak.rks-gov.net/>

**Funded by
the European Union**

Kjo broshurë është përgatitur me ndihmën e Projektit të financuar nga BE: "Mbështetje e BE-së për Autoritetin Kosovar të Konkurrencës dhe Komisionin e Ndihmës Shtetërore" menaxhuar nga Zyra e BE-së në Kosovë dhe zbatuar nga një Konsorcium i B&S Europe

